

5. Клімушин П. С. Стратегії та механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві: монографія. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2016. 524 с.

6. Основні принципи використання та доступу до публічної інформації у формі відкритих даних: зарубіжний досвід для України. Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2297/>.

7. Радченко И. А. Открытые данные: понимание, проблемы и мировые тенденции. *Информационные ресурсы России*. 2016. № 4 (152). URL: <https://www.researchgate.net/publication/307560386>.

8. Толпыгина О. А., Малаканова О. А. Открытые данные как новый формат взаимодействия государства и общества. *Экономика и социология*. 2016. № 3 (31). С. 17–23. URL: <http://esjournal.ru/files/pdf/201603.pdf>.

Надійшла до редколегії 31.03.2017 р.

УДК 351:504.05

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Омаров А. Е. огли,

*к. держ. упр., докторант навчально-наукового-виробничого центру,
Національний університет цивільного захисту,
м. Харків*

Проаналізовано пріоритетні стратегічні напрями державної екологічної політики України: енергетична безпека, розвиток мінерально-сировинної бази України, підвищення рівня екологічної безпеки в зоні відчуження, збереження природної спадщини, безпечне поводження з відходами, нова кліматична політика, реформування системи екологічного урядування, реформування системи державного природоохоронного контролю.

Ключові слова: державна екологічна політика, стратегічна екологічна оцінка, екологічна безпека, пріоритетні стратегічні напрями державної екологічної політики.

Omarov A. E.,

*PhD in Public Administration, Doctoral student of Training Research and Production Center,
National University of Civil Protection,
Kharkiv*

STRATEGIC DIRECTIONS OF NATIONAL ENVIRONMENTAL POLICY

The paper analyzes priority strategic areas of the state environmental policy of Ukraine: energy security, development of the mineral raw material base of Ukraine, raising the level of environmental safety in the exclusion zone, preservation of natural heritage, safe waste management, new climate policy, reform of the environmental management system, reform of the public environmental control system.

Key words: state environmental policy, strategic environmental assessment, environmental security, priority strategic directions of state environmental policy.

Постановка проблеми. Вирішення екологічних проблем має бути наслідком зусиль діяльності людей всієї планети через політику кожної держави. Людство через господарську діяльність поступово порушувало екологічний баланс наслідком чого стало забруднення довкілля, порушення людиною природних зв'язків, виснаження ресурсів, зміна окремих природних комплексів. Найбільший внесок у створення екологічної проблеми роблять сільське господарство, чорна й кольорова металургія, хімічна промисловість, транспорт, енергетика.

© Омаров А. Е. огли, 2017

Аналіз наукових публікацій. Світовий досвід формування та реалізації державної екологічної політики, особливості впровадження екологічної політики України в умовах глобальних викликів, напрями забезпечення екологічного моніторингу безпеки в сучасних умовах, перспективи екологічного розвитку України в умовах глобалізації та пріоритетні напрями реалізації державної екологічної політики в Україні, стратегічні напрями реалізації екологічної політики держави в регіонах і містах розглядали такі вчені: Д. О. Ветвицький [1], В. А. Качурінер [5], В. Ю. Колесник [6], О. П. Мірошниченко [7], В. О. Трофимчук [9].

Мета дослідження – проаналізувати основні напрями забезпечення державної екологічної політики та визначити першочергові кроки її виконання.

Виклад основного матеріалу. Метою національної екологічної політики є стабілізація та поліпшення стану навколишнього природного середовища України з метою створення екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем, що є важливими для всього живого на планеті Земля.

Незважаючи на впровадження глобальної та європейської стратегії прийняття політичних рішень в екологічній сфері, в Україні існують проблеми, які потребують вирішення, серед них: гармонізація національної системи обліку та контролю звітності господарчих суб'єктів різної форми власності до стандартів ЄС та ООН, адаптація економіки України до глобальних кліматичних змін, створення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку “зелених” галузей економіки.

Політика “зеленого” розвитку представлена в стратегії ООН та пропагує економічно привабливу екологічну політику, що представлена в наступних документах:

- “На шляху до зеленого зростання” ООН (2011 р);
- “Назустріч “зеленій економіці” на шляху до сталого розвитку та викорінення бідності” Узагальнююча доповідь для представників владних структур. Програма ООН з навколишнього середовища (2011 р.);
- Зелена промисловість. Шлях до ресурсозбереження та скорочення викидів CO₂ до атмосфери. Перспективи та проблеми сталого промислового зростання (2011 р.) ЮНІДО ООН;
- Глобальний новий зелений курс Програма ООН з навколишнього середовища. Ініціатива з “зеленої економіки” (2009 р.).

Стратегічні принципи економічно привабливої екологічної політики ООН передбачають інвестування 2 % світового ВВП в “озеленення” економіки або “екологічну трансформацію господарства” з метою зміни характеру розвитку та спрямування потоків державного та приватного капіталу на зменшення викидів вуглецю і ефективного використання ресурсів [1, с. 8; 5]. Всі ці принципи як позитивно сприйняті населенням України, так і активно сприйняті політикумом та відображені в законодавстві.

У Конституції України закріплено принципівий підхід до екологічних прав крізь призму прав людини, зокрема, у ст. 50 Конституції (розділ “Права, свободи та обов'язки людини і громадянина”) вказано, що “кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди”, тобто Конституція закріплює основне екологічне право людини – право на безпечне довкілля. Цю норму Основного Закону слід вважати винятково сильною та прогресивною. Конституційне закріплення цієї правової норми є досить прогресивним кроком у законодавстві, що випереджає правові норми інших країн.

Однак до основних причин, що не дозволяють перейти до повноцінної екологічної політики в Україні, належать:

- формування екологічної політики України відбувається під впливом міжнародного співтовариства та вітчизняної громадськості;
- відсутність екологічної складової в програмах політичних партій;
- необхідність значних ресурсів для реалізації природоохоронних заходів. Міжнародний тиск на Україну в сфері екологічної політики реалізується у накладанні санкцій відповідно до Орхуської конвенції в 2010 р. та призупинення дії механізмів Кіотського протоколу в 2011 р. Прикладом тиску громадських організацій у сфері екологічної політики є судові позови та маніфестації 8 “чорнобильських” громадських організацій організованих з приводу неповної виплати “чорнобильських” пільг та компенсацій. Досить серйозним є спротив громадських організацій щодо реалізації проекту каналу “Дунай – Чорне море”, яке призвело до припинення будівництва тощо [1, с. 6–8].

На Всесвітньому Форумі “Ріо+20” було запропоновано план дій на період після 2012 р., що передбачав розумне управління природним і людським капіталом нашої планети та напрямок розвитку нашого світу. Запропонована “зелена” економіка має декілька основних напрямів:

1) співіснування “без вичерпних ресурсів”: наявність відновлювальних енергетичних ресурсів, вторинне використання матеріалів, органічне землеробство, що витрачає мінімум енергії, не використовує штучних засобів захисту і живлення рослин, генетично модифікованих організмів;

2) оптимізаційний напрям: енергоефективність виробництва та житла, скорочення використання автомобілів; скорочення калорійності продуктів, скорочення споживання води; відтворення лісів та заповідних територій;

3) соціальний напрям: планування родини та виведення народжуваності на рівень відтворення; принцип рівності у розподілі обмежених ресурсів, вирішення питань розподілу землі та планування землекористування, впровадження нових сільськогосподарських технологій, система фінансового регулювання, що гарантує забезпечення базових потреб більшості людей;

4) управлінський напрям: зміна визначення виміру розвиненості держав – показник ВВП має бути доповнений індикаторами природних послуг та збереження природних багатств, введення податку на вуглецевий газ при імпорті продукції, посилення глобальної системи безпеки, оптимізація системи управління та прийняття рішень.

У зв'язку з вищевикладеним потребують доповнень Основні засади (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 р. Включення стратегічної цілі захисту екологічних прав повинно підсилити “Стратегію державної екологічної політики України на період до 2020 року” [5], яка вже містить наступні цілі: підвищення рівня суспільної екологічної свідомості; поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки; досягнення безпечного для здоров'я людини стану довкілля; інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління; припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі; забезпечення збалансованого природокористування; удосконалення регіональної екологічної політики.

Також необхідно виробити план дій з екологічної політики держави на середньострокову перспективу та найближчу перспективу.

Основними інструментами реалізації національної екологічної політики є: міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін; оцінка впливу стратегій, програм, планів на стан навколишнього природного середовища; удосконалення дозвільної системи у сфері охорони навколишнього природ-

ного середовища; екологічна експертиза та оцінка впливу об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища; екологічний аудит, системи екологічного управління, екологічне маркування; екологічне страхування; технічне регулювання, стандартизація та облік у сфері охорони навколишнього природного середовища, природокористування та забезпечення екологічної безпеки; законодавство у сфері охорони навколишнього природного середовища; освіта та наукове забезпечення формування і реалізації національної екологічної політики; економічні та фінансові механізми; моніторинг стану довкілля та контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки; міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки [5, с. 4].

Важливим інструментом реалізації національної екологічної політики є розвиток партнерства між секторами та залучення до планування і реалізації політики усіх зацікавлених сторін (органи виконавчої влади, приватний сектор, виробники, науковці, громадські організації, органи місцевого самоврядування) [5, п. 4.1], які можуть забезпечити функціонування системи екологічного контролю. У зв'язку з цим необхідним є прийняття Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку". За участі громадських організацій розроблено законопроект, яким передбачено встановлення механізму стратегічної екологічної оцінки, що потрібно для забезпечення охорони навколишнього природного середовища під час планування економічного розвитку та прийняття стратегічних рішень. Законопроектом передбачена участь заінтересованої громадськості у процедурі стратегічної екологічної оцінки проектів документів державного планування відповідно до вимог згаданих міжнародних документів.

Законопроект відповідає вимогам Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в трансграничному контексті.

Метою стратегічної екологічної оцінки, як це визначено у законопроекті, є сприяння сталому розвитку, забезпечення охорони довкілля, безпечності життєдіяльності людей та їх здоров'я, та інтегрування екологічних вимог при підготовці та затвердженні документів державного планування.

Проектом визначено основні завдання стратегічної екологічної оцінки, що мають поетапно вирішуватись у наступні роки: інтеграція екологічних цілей та пріоритетів, узгодження процедур з проведення стратегічної екологічної оцінки (СЕО) з аналогічними процедурами держав Європейського Союзу у відповідності до міждержавних угод, міжнародних конвенцій тощо; поширення практики СЕО на місцеві проекти й програми; удосконалення механізмів реалізації СЕО та контролю її ефективності. Законопроект, розроблений на виконання п. 239 Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і державами-членами вищеназваних організацій. Прийняття нового закону сприятиме адаптації законодавства України до законодавства ЄС, оскільки забезпечує норми, що закріплені у Директиві 2001/42/ЄС та Протоколи про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у трансграничному контексті. Однак Закон "Про стратегічну екологічну оцінку" (реєстраційний номер 3259) був прийнятий Верховною Радою 04.10.2016 р., 01.11.2016 р. Президент України надав пропозиції до законопроекту, 17.01.2017 р. Верховна Рада не підтримала доопрацювання законопроекту.

Сьогодні у Верховній Раді України за реєстраційним № 6106 повторно зареєстровано нову редакцію законопроекту "Про стратегічну екологічну оцінку".

Законопроект напрацьовано народними депутатами-членами профільного комітету ВР, командою Мінприроди, експертами проекту ЄС та громадськістю. Також проект Закону узгоджено із іншими заінтересованими державними органами. Серед іншого, зареєстрований законопроект доопрацьовано з урахуванням пропозицій Президента України.

Пріоритетними напрямами екологічної політики держави, на нашу думку, повинні стати: енергетична безпека, розвиток мінерально-сировинної бази України, підвищення рівня екологічної безпеки в зоні відчуження, збереження природної спадщини, ефективне та безпечне поводження з відходами, нова кліматична політика, реформування системи екологічного урядування, реформування системи державного природоохоронного контролю. Розглянемо найбільш актуальні з них.

Енергетична безпека. Підвищення попиту на енергію разом із зростанням цін на енергоносії викликають занепокоєння з приводу енергетичної безпеки, яка асоціюється з надійністю і доступністю національної енергії, вирішення питань енергетичної бідності. Екологізація енергетичного сектора, в тому числі за рахунок істотного збільшення інвестицій в поновлювані джерела енергії, дає можливість зробити істотний внесок у вирішення цих проблем.

Енергетичні проблеми актуальні не тільки для країн з низькими доходами, а й для країн з економікою, що розвивається і розвинутою економікою, де відносно висока залежність від зростання цін на нафту. З 2002 р. збільшився тиск на платіжний баланс країн, що розвиваються. Для того, щоб захистити споживачів від збільшення цін на паливо, деякі країни збільшили свої паливні субсидії, таким чином здійснили додаткове навантаження на державні бюджети. На нафту припадає від 10 до 15 % від загального обсягу імпорту на імпорт палива африканських країн і поглинає більше 30 % їх експортних доходів в середньому. Деякі африканські країни, в тому числі Кенія і Сенегал, перераховують більше половини своїх доходів від експорту на імпорт енергоносіїв, в той час як Індія витрачає 45 %. Інвестиції в поновлювані джерела, які доступні на місцевому рівні можуть сприяти підвищенню енергетичної безпеки. Енергетична безпека формується під впливом доступу до технологій використання поновлюваних джерел, а також здатність адаптуватися і впроваджувати ці технології.

Зміна клімату. Міжурядова група експертів зі зміни клімату (МГЕЗК) підкреслює важливість пом'якшення майбутнього антропогенного впливу зміни клімату – головним чином за рахунок спалювання вичерпаного палива – і адаптації до змін, які відбуваються. Щорічні глобальні витрати на процес адаптації до змін клімату, за оцінками Рамкової програми Організації Об'єднаних Націй по Конвенції про зміну клімату (РКЗК ООН 2009), US \$ 49 – US \$ 171 млрд на 2030 р. Близько половини з цих витрат будуть покриватися країнами, що розвиваються. Крім того, зміна клімату може погіршити нерівність [5, с. 206].

Висновки. Таким чином, одним із пріоритетними стратегічними напрямами державної екологічної політики України мають стати: енергетична безпека, розвиток мінерально-сировинної бази України, підвищення рівня екологічної безпеки в зоні відчуження, збереження природної спадщини, ефективне та безпечне поводження з відходами, нова кліматична політика, реформування системи екологічного урядування, реформування системи державного природоохоронного контролю.

Серед першочергових заходів – прийняття законопроекту “Про стратегічну екологічну оцінку”. Метою стратегічної екологічної оцінки є сприяння сталому розвитку, забезпечення охорони довкілля, безпечність життєдіяльності людей та їх здоров'я та інтегрування екологічних вимог при підготовці та затвердженні документів державного планування.

Список використаних джерел

1. Ветвицький Д. О. Напрями та пріоритети розвитку державної екологічної політики України в умовах глобалізації. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління*. 2013. Вип. 1. С. 108–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nrzd_2013_1_11.
2. Від практики реалізації природоохоронних заходів до екологічної політики в Україні: шляхи і проблеми: аналітична доповідь / В. Г. Потапенко, А. Б. Качинський [та ін.]; за ред. Ю. М. Скалецького, В. Г. Потапенко. Київ: НІСД, 2011. 31 с.
3. Енергетична стратегія України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 1071-р. URL: zakon.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc.
4. Про стратегічну екологічну оцінку: законопроект. URL: <http://www.menr.gov.ua/public/discussion/3656-zakonoprojekt-pro-stratehichnu-ekolohichnu-otsinku>.
5. Качурінер В. Л. Становлення та розвиток політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 5. С. 326–331. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_5_73.
6. Колесник В. Ю. Поняття та загальна характеристика принципів екологічної політики Європейського Союзу. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2012. Вип. 1. С. 130–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2012_1_15.
7. Мірошніченко О. П. Економічний механізм екологічної політики України та ЄС (порівняльний аспект). *Європейські перспективи*. 2012. № 2 (1). 205–207. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_2\(1\)_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_2(1)_37).
8. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
9. Трофимчук В. О. Макроекономічні особливості реалізації екологічної політики в сфері поводження з відходами (на прикладі природоохоронних інвестицій). *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2013. Вип. 10 (1). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10\(1\)_65](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10(1)_65).
10. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. *Inclusive Green Economy*. URL: <http://web.unep.org/greeneconomy/resources/greeneconomy-report>.

Надійшла до редколегії 20.03.2017 р.

УДК 35:316.77

МЕДІАПРОСТІР ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Голованова Н. В.,

*аспірант кафедри політології та філософії,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Проаналізовано різні підходи й системи підходів до визначення поняття “медіапростір”. Уточнено характер процесів у медіапросторі, риси медіапростору як такого і медіапростору в його зв’язку з соціальним простором. Розглянуто різні моделі глобального суспільства. Наведено кількісні показники впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в Україні у 2011–2016 рр., надано оцінку рішень Уряду щодо інформаційної політики. Удосконалено модель сучасного медіапростору в контексті глобалізаційних процесів і часу.

Ключові слова: медіапростір, соціальний простір, інфосфера, інфоноосфера, соціоінфосфера, техносфера, багатоглибина, медіаобрази, глобалізація, цивілізація, інформаційні феномени, інформаційна політика.